Kati Peltola 23.9.2017 Tampere, p. 050 563 23 14, kati.peltola@kolumbus.fi

Paikalliset sosiaali- ja terveyskeskukset

Sosiaali- ja terveyskeskus kaikille?

Sosiaali- ja terveyspalvelut yrittävät pitää ihmisiä toimintakykyisinä ja hengissä. Eniten palvelua tarvitsevat löytyvät niiden joukosta, joilla on monia hankalia sairauksia ja toimeentulovaikeuksia. Vakavat mielen sairaudet ja päihderiippuvuudet osoittavat toisen ihmisryhmän, jonka palvelujen kuntoon laittaminen olisi kaikkein palkitsevinta. Aika moni kuuluu näihin molempiin ryhmiin. Kummallekaan ryhmälle ei riitä hallituksen nyt kaavailema suppean peruspalvelun sosiaali- ja terveyskeskus.

Jokaisen keskuksen pitäisi kuitenkin oppia löytämään nämä ihmiset nopeasti ja arvioida heidän kanssaan, mitä kannattaisi tehdä ensin ja miten pääsisi etenemään seuraaviin vaiheisiin, Keskuksen pitää pystyä suunnittelemaan asiakkaan kanssa niitä hoitopolkuja, jotka täydentävät keskuksen omia palveluja tai joilla yritetään saada hänet jatkossa selviytymään peruspalveluilla.

Sotekeskukset pitää rakentaa palvelemaan nopeasti ja tarkasti myös suurta enemmistöä, jolle riittää peruspalvelut ja joka on helppo ohjata hakemaan itsenäisesti tarvitsemansa lisäpalvelut. Pienet soteyksiköt sopivat heille hyvin.

Isoimmat hyvinvointihyödyt ja myös kustannushyödyt syntyisivät kuitenkin niin, että Suomeen perustetaan pienten sosiaali- ja terveyskeskusten lisäksi tarpeeksi monia laajan avopalvelun sotekeskuksia, jotka pystyvät tunnistamaan ne ihmiset, jotka tarvitsevat toistuvasti monenlaista palvelua. Heidän hyvinvointinsa ja myös yhteiskunnan toimivuus paranevat siitä, että peruspalveluja ja avohuollon erityispalveluja saadaan yhdistettyä samaan sotekeskukseen.

Sotekeskuksen vastuu palvelujen sopivuudesta

Sotekeskuksen vähimmäisrakenne on lääkäreiden, sosiaalialan työntekijöiden ja hoitajien tiimit, joilla on vastuu suunnitella ja toteuttaa tiimin omien asiakkaiden kanssa näiden peruspalvelut ja ohjata heitä muihin tarpeellisiin palveluihin.

Työn tehokkuus syntyy asiakkaiden käyttäytymisen ja elinolojen tuntemisesta. Paljon sosiaalityötä ja terveydenhoitoa tuhlataan vaillinaisiin diagnooseihin ja tuloksettomiin toimenpiteisiin, koska työntekijät eivät tunnista asiakkaan olosuhteita tai hänen suhtautumistaan tilanteeseensa ja saamiinsa ratkaisuehdotuksiin.

Mielenterveys- ja päihdetyötä pitää tehdä kaikissa perustiimeissä vähintään samalla vakavuudella kuin nyt etsitään ja hoidetaan muitakin suuria kansansairauksia. Tiimien pitää oppia havaitsemaan myös ihmissuhteiden tai muita tavallisen elämän ongelmia, joihin asiakkaat hakevat lievitystä muiden oireiden nimellä.

Oman tiimin pitää vastata myös siitä, että asiakkaat pääsevät osallistumaan palvelukokonaisuuksien ja niiden tulosten arviointiin.

Laajan avopalvelun sotekeskukset

Kaupunkikeskuksiin kannattaa sijoittaa laajan avopalvelun sosiaali- ja terveyskeskuksia, jotka ovat tiiviissä yhteistyössä erityispalveluja tuottavien sairaaloiden ja muiden erityistason yksiköiden kanssa. Pelkkää peruspalvelua tarjoavat sotekeskukset voisivat ohjata suoraan näihin monipuolista avopalvelua tuottaviin keskuksiin niitä ihmisiä, joille niiden käyttö on helppoa. Se vähentäisi myös painetta sairaaloiden polikliinisiin palveluihin, joka jatkossakin tulevat tarjoamaan asiakkailleen

selvästi rajattuja palveluja.

Jokaisella pitäisi olla kuitenkin oikeus olla yhtä aikaa sekä suppean että laajan avopalvelun sotekeskuksen asiakas. Työnjakoa pitää katsoa asiakkaan näkökulmasta, ei vain systeemin.

Palvelujen yhteensovittaminen

Sosiaali- ja terveyskeskusten verkossa pitää olla niin monta toimipaikkaa, että ne pystyvät tarjoamaan alueensa asukkaille kohtuullisella kulkuetäisyydellä olevaa peruspalvelua. Pääosan asiakkaista pitää päästä kulkemaan itse sotekeskukseensa. Jos ei muuten niin asiakasaikoihin sovitetuilla yhteiskuljetuksilla. Loput sotekeskus tavoittaa lähettämällä tarvittavia työntekijöitään ihmisen kotiin, palvelutaloihin tai vaikka vanhusten ja vammaisten päiväkeskuksiin.

Monella Suomen alueella tämä kehitys on jo pitkällä. Sitä ei kannata häiritä vaatimalla paikallisten palvelujen pilkkomista keinotekoisiin karsinoihin vain sen takia, että kunnalliset ja yksityiset sotekeskuspalvelut saataisiin kilpailemaan keskenään maakunnan jakamista samansuuruisista asiakaskohtaisista tuotantotuista.

Kunnollinen kotipalvelu vahvistaisi olennaisesti sotekeskuksen työtä. Sosiaaliohjaajia tarvitaan auttamaan asiakkaita arkielämän ja tarpeellisten apujen järjestämisessä. Monet asiakkaat hankkivat tietenkin erilaisia kotipalveluja yksityisiltä tuottajilta. Sosiaali- ja terveyskeskus jää kuitenkin kädettömäksi, jos sillä ei ole lähettää kotikäynneille lähihoitajia, sairaanhoitajia, fysioterapeutteja ja muita hyvässä kotihoidossa tarvittavia työntekijöitä. Mitä enemmän apua hoidettava tarvitsee, sitä tärkeämpää on hänen tapaamiensa työntekijöiden saumaton yhteistyö.

Myös palvelutalojen pitäisi saada sotekeskuksesta sekä säännöllisesti tulevia asiantuntijoita että tilapäistä vahvistusta silloin kun talojen oma henkilöstö tai sen osaaminen ei riitä. Ambulanssiralli ja huonokuntoisten ihmisten siirtely erinimisistä hoitoyksiköistä toisiin pitää saada niin pieneksi kuin suinkin.

Helsinki ja muut kunnat raivaavat lisää tilaa yksityisille

Helsingin kaupunginvaltuuston kokoomusvaikuttajat onnistuivat saamaan kaupungin luopumaan pienistä suppeita peruspalveluja tuottavista sosiaali- ja terveyskeskuksista ennen kuin niitä on saatu perustettuakaan. Samaahan tapahtuu jo ympäri Suomea, jossa neljä isoa terveysalan monialayritystä rakentaa kiivasta tahtia omia valtakunnallisia sosiaali- ja terveyspalvelujen verkostojaan.

Helsingillä on kyllä lupaava suunnitelma noin kuudesta kunnallisesta isosta terveys- ja hyvinvointikeskuksesta. Ensimmäinen on valmistumassa Kalasatamaan 2018. Sinne tulee sosiaali- ja terveydenhuollon muiden peruspalveluiden mukana myös mielenterveys- ja päihdepalveluja ja hammashoitopalvelut.

Jatkossa näihin voisi yhdistää myös perhekeskukset, joita on aluksi suunniteltu erillisinä. Vuosaaressa uusi perhekeskus onkin jo sijoitettu nykyisen myös sosiaalipalvelua kokeilevan terveysaseman viereen. Vuosaareen suunniteltuun uuteen vielä isompaan yksikköön on tulossa vieläkin laajemmat sotepalvelut.

Tähän hyvään palvelumalliin on liitetty toinen oikein huono ratkaisu. Kalasataman valmistuessa Keskisestä suurpiiristä lopetetaan Kallion ja Vallilan terveysasemat. Lopettamisen sijasta niissä pitäisi järjestää perustason sosiaali- ja terveyspalvelua. Se antaisi tilaa myös Kalasataman keskuksen palvelujen vahvistamiselle. Kalasataman ei tarvitsisi ruuhkautua, vaan sen työntekijät saisivat aikaa todella hyvän sotekeskuksen rakentamiseen. Siitä voisi tulla malli, josta muutkin sotekeskusten toteuttajat saisivat apua hankkeisiinsa.

Porvarienemmistöinen Helsinki on siis jättämässä pelkkiä peruspalveluja tuottavat sotekeskukset kokonaan yksityisille tuottajille. Ne tulevat avaamaan sotekeskuksensa pääasiassa nykyisille

lääkäriasemille ja tarjoamaan niissä samalla myös erityispalveluja itsemaksaville. Kaupungin omat terveysasemat aiotaan lopettaa sitä mukaa, kun nämä isot terveys- ja hyvinvointikeskukset valmistuvat.

Sosiaalikeskukset tukemaan toisiaan

Paikallisten sosiaali- ja terveyskeskusten pitää pystyä tarjoamaan nykyistä selvästi enemmän ja vaikuttavampia peruspalveluja. Se vaatii riittävän määrän osaavaa työvoimaa ja palvelujen kehittämistä. Kehittäminen edellyttää laajan työntekijäverkoston ja palvelujen käyttäjien hyvää yhteistyötä.

Paras tapa integroida asiakkaan tarvitsemia palveluja olisi alueellinen maakuntien itse tuottama sosiaali- ja terveyskeskusten ja sairaaloiden verkosto. Nykyhallituksen linja on päinvastainen. Se haluaa vahvistaa ja lisätä julkisen sektorin ja yksityisten tuottajien välistä kilpailua asiakkaista ja palvelujen rahoituksesta. Tämä kilpailu syö nytkin sekä osaamista että verovaroja. Kuntien terveysasemien ja sosiaalipalvelujen nykyiset jonot johtuvat yleisimmin työntekijöiden vähäisyydestä ja sen aiheuttamasta vaihtuvuudesta. Jonot estävät palvelun uudistamista ja monipuolistamista.

Kilpailu estää yhteistyötä

Sosiaali- ja terveyskeskusten keskinäinen kilpailu asiakkaista rakentaa muureja eri omistajien yksiköiden yhteistyölle. Samalla palveluyksiköt kilpailevat edelleenkin työntekijöistä. Yksityiset yritykset saavat vapaasti valita, minne ne perustavat palvelujaan. Maakuntien vastuulle jää kaikki se, mikä yksityiset eivät halua ottaa valikoimaansa.

Yksityisten yritysten on helppo houkutella asiakkaikseen hyvin toimeentulevaa väkeä, jonka hoitaminen taas on helpompaa kuin moniongelmaisten asiakkaiden. Lääkärin, hoitajan ja sosiaalityöntekijän perustiimit tulevat olemaan yksityisille tuottajille helppo asiakastuote. Nehän voivat aina ohjata monimutkaiset ja kalliit hoidettavat julkiselle puolelle.

Helpompien asiakkaiden ja monipuolisen kaupunkielämän yhdistelmä on varma tapa saada työvoimaa. Varsinkin kun samalla voi tarjota osalle työntekijöistä tilaisuuden lisätöihin, joita saa kaupata niille soteasiakkaille, joilla on varaa ostaa niitä omalla rahallaan tai yksityisvakuutuksellaan.